

Finansdepartementet

103 33 Stockholm

Remissvar (Fi) Långtidsutredningen 2015 (SOU 2015:104)

Sveriges Akademikers Centralorganisation, Saco, har beretts tillfälle att yttra sig över ”Långtidsutredningen 2015. Huvudbetänkande (SOU 2015:104).

I utredningen presenteras olika scenarier för den ekonomiska utvecklingen fram till 2060. Utredningen lägger inga konkreta förslag utan nöjer sig med att presentera olika trender och en ”inriktningsagenda för framtiden”.

Saco anser att utredningen är välgrundad och intressant i sina analyser av ekonomin och arbetsmarknaden. Saco instämmer i stora delar av beskrivningen av den ekonomiska inriktningen och i den inriktning som anges för den ekonomiska politiken på lång sikt. Vi vill med svaret peka på och understryka behovet av politiska reformer på ett antal områden som behandlas av LU. Det gäller framförallt den långsiktiga finansieringen av den offentliga verksamheten i vård, skola, omsorg samt de allmänna trygghetssystemen.

Den ekonomiska utvecklingen

Saco delar uppfattningen att den ekonomiska utvecklingen förväntas bli god framöver. Inkomstutvecklingen kommer sannolikt att fortsätta att utvecklas väl. Men, som LU skriver, kommer det sannolikt ändå inte att räcka för att finansiera den gemensamma välfärden på den nivå vi har idag.

LU konstaterar att ett centralt sätt att stärka den offentliga budgeten är att öka sysselsättningen och antalet arbetade timmar. Med den befolkningsutveckling som Sverige har tack vare höga födelsetal och hög invandring är problemet inte olösligt.

Saco stöder en inriktning på den ekonomiska politiken som ökar antalet arbetade timmar. Saco anser också att överskottsmålet för de offentliga finanserna kan ersättas med ett balansmål. Men det kommer sannolikt inte att räcka för att finansiera den offentliga verksamheten. Produktivitetens utvecklingen i offentlig verksamhet är lägre än i näringslivet. Det är rimligt att de offentligt anställda har samma köpkraftsutveckling som de som arbetar i det privata näringslivet. I takt med att levnadsstandarden ökar ställs högre krav på den

skattefinansierade välfärden. Det finns, som LU skriver, en gräns för hur mycket skatterna kan höjas om en god ekonomisk utveckling ska bibehållas.

I det scenariot kommer inte den nuvarande finansieringsmodellen att klara en gemensam finansiering av vård, skola, omsorg samt inkomstrygghet vid sjukdom, arbetslöshet och ålderdom. Saco beklagar att LU inte tagit ett större grepp för att ange tänkbara inriktningar på hur finansieringsproblemet skulle kunna lösas. Saco skulle välkomna en större översyn av hur skattefinansiering och olika typer av försäkringslösningar skulle kunna kombineras i framtiden.

Ökad sysselsättning

För att antalet arbetade timmar ska öka behövs en mängd åtgärder som LU pekar ut och som Saco instämmer i:

- * Det kräver att utbildningssystemet håller hög kvalitet och ger fler ungdomar gymnasiekompetens.
- * Det kräver ett utvecklat system för integration så att de nyanlända kommer ut på arbetsmarknaden snabbare än idag.
- * Det kräver mer ekonomiska resurser för att få långtidsarbetslösa i arbete.
- * Det kräver mer ekonomiska resurser och ett utvecklat system för kompetensutveckling under arbetslivet.
- * Det kräver arbetsmiljö och arbetsvillkor som gör att människor kan arbeta högre upp i åldrarna så att åldersgränserna för pensionering kan justeras uppåt i takt med att medellivslängden ökar.
- * Det kräver tidigare etablering av yngre på arbetsmarknaden.

Utbildningens kvalitet

Saco instämmer i LU:s betoning av att utbildningens kvalitet är viktigare än dess längd. Vi är djupt oroade över elevernas sjunkande kunskapsresultat. Som LU konstaterar har de försämrade resultaten i PISA-mätningarna ännu inte slagit igenom i de färdigheter som mäts på arbetsmarknaden i PIAAC.

Slutsatsen är att det är viktigt att höja kunskapsnivån i grundskolan och gymnasiet. Det är också viktigt att kunskapsnivån kan hållas hög på universitet och högskolor. All utbildning är beroende av skickliga lärare som ska ha goda arbetsvillkor. LU pekar på att ungdomar inte i tillräcklig utsträckning väljer de utbildningar där det är brist på utbildad arbetskraft och förordar förbättrad studie- och yrkesvägledning för gymnasial och eftergymnasial utbildning. Saco instämmer.

Integration

LU visar också att det kommer att behövas betydande utbildningsinsatser för att få in de utrikesfödda på arbetsmarknaden. Dels i grundutbildning i svenska och matematik, men också i form av kompletterande vidareutbildning för utrikesfödda med högskoleutbildning från andra länder. Det är också viktigt att det sker en snabb validering av kunskaperna.

LU pekar på studier som visar att många utrikesföddas färdigheter är otillräckliga trots högskoleutbildning från hemlandet. Saco anser att det går att ifrågasätta LU:s ganska långtgående slutsatser som dras utifrån ett litet underlag i PIAAC-mätningarna. Det är tveksamt om ett sådant litet underlag kan användas för att bedöma om det förekommer diskriminering på den svenska arbetsmarknaden.

För invandrade akademiker försenas integration och inträde på arbetsmarknaden av för sent insatt svenskundervisning, utdragen validering och brist på kompletterande utbildningar. Saco har vid flera tillfällen betonat att betydligt större ekonomiska resurser bör satsas på att åtgärda de bristerna.

Högre utbildning

LU visar att Sverige står väl rustat vad gäller antalet högutbildade. Utbyggnaden av högskolan har inneburit att antalet studenter ökat från cirka 150 000 under 1990-talet till över 400 000 läsåret 2013/2014. Det är en positiv utveckling. Många blir dock inte klara på utsatt tid, vilket leder till ett sent inträde på arbetsmarknaden med lägre livslön och totalt sett färre arbetade timmar över karriären.

Det behövs ytterligare åtgärder för att stimulera ungdomar att inleda sina studier tidigare och slutföra dem på avsedd tid. Ett sätt att snabba på vägen till examen är att öka utbudet av relevanta sommarkurser.

Saco vill också betona att utbyggnaden av högskolan inte får gå ut över kvaliteten på utbildningen. Det finns en oroande tendens, som LU pekar på, att den svenska arbetskraften är överutbildad i förhållande till vad deras arbetsuppgifter kräver. Det är slöseri med resurser att en av tio akademiker och var fjärde humanist med lång utbildning har arbeten som endast kräver gymnasieutbildningen eller mindre. Det är angeläget att finna en bättre balans mellan hur individens val av utbildning och arbetsmarknadens behov ska påverka dimensioneringen av högskoleutbildningen.

Sacos studier visar att utbyggnaden av högskolan inte haft den regionalpolitiska effekt som var avsedd. Kvalitet ska gå före kvantitet i högskolepolitiken. Fler utbildningsplatser får inte tillsättas om det innebär en risk för sänkt kvalitet.

Kompetensutveckling

LU pekar på att tillgången till vuxenutbildning tycks vara lägre för de grupper på arbetsmarknaden som i genomsnitt har de största behoven av att höja sin kompetens. Saco vill betona vikten av kompetensutveckling under arbetslivet. Någon form av system för att garantera tillgång och möjlighet för alla att få kompetensutveckling långt innan man riskerar att bli av med arbetet är väsentligt för att människor ska kunna byta bana i arbetslivet och arbeta längre upp i åldrarna. Saco anser att digitaliseringen och delningsekonomin ökar kraven på ett mer flexibelt utbildningssystem. Högskolan kan behöva erbjuda även kortare utbildningslinjer som senare kan byggas på med kompletterande utbildningar. På sikt kan den också behöva bidra mer till kompetensutveckling av akademiker som behöver ställa om senare i livet.

Skatter

Utbildning ska löna sig. För att Sverige ska hävda sig som kunskapsnation måste en akademisk examen ge en högre livslön jämfört med en gymnasieexamen. Det är ett av skälen till att Saco förordar en skatteöversyn där skatten på arbete sänks. LU är inne på samma linje och skriver: "Det svenska skattesystemet skulle kunna bli effektivare genom att man sänker beskattningen av arbete, ökar beskattningen av fastigheter och minskar skattenedsättningen på konsumtion" (sidan 293). LU förordar även höjd skatt på "potentiellt välståndsminskande beteenden" som miljöförstöring och konsumtion av exempelvis alkohol och tobak.

Saco hoppas att regering och opposition nu lyssnar på kritiken från experter och olika organisationer och genomför en omfattande utredning av hela skattesystemet.

Generella regler

Saco instämmer i LU:s betoning av att statsmakternas uppgift är att utforma generella regelverk. Regering och riksdag bör så långt som möjligt avstå från att utforma regler som gynnar specifika teknikslag, marknader eller konsumenter. Generella regler främjar ekonomins anpassningsförmåga.

Med den ambitionen finns det, som LU påpekar, ett antal områden som skulle behöva nya generella regler. Det gäller i synnerhet skatte-, bostads-, klimat-, energi- och arbetsmarknadspolitiken. De kännetecknas enligt LU av ofta historiskt betingade specialregler som minskar anpassningsförmågan och bjuder in till anpassning till regelverket snarare än till det som är ekonomiskt mest rationellt.

Saco instämmer och anser att det är angeläget att utreda hur den typen av regelverk kan få en mer generell utformning. Det skulle troligen ge ett effektivare skattesystem, en mer väl fungerande arbetsmarknad, och en bättre integration av nyanlända.

Med vänlig hälsning

Sveriges akademikers centralorganisation

Lena Granqvist

Anders Jonsson